

П'єцко Ю.Є.

аспірантка,

Національний авіаційний університет

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ОРГАНАМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ТА СУДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини є одним із основних пріоритетів будь-якого органу державної влади, що з рештою і визначає повноваження та компетенцію такого органу. Одна з найважливіших позицій щодо захисту прав людини належить судам загальної юрисдикції. Проте, імплементація у національний механізм конституційного контролю інституту конституційної скарги значно розширила повноваження Конституційного Суду України у забезпеченні прав людини.

За загальним правилом, інститут конституційної скарги має субсидіарний характер і є додатковим щодо загальних судів способом захисту прав, гарантованих Основним Законом [1, с. 3]. Водночас важливою передумовою індивідуального звернення до конституційного суду є вичерпання всіх інших засобів правового захисту [2, с. 23]. Ця умова містить причинно-наслідковий зв'язок щодо визначення повноважень між загальними судами та конституційним. При цьому, в класичному сенсі, до компетенції загальних судів належить тлумачення та застосування закону, тоді як конституційний суд має визначати відповідність окремих правових норм (актів) конституції [3, с. 6].

Водночас теоретична ідея розділення повноважень загальних судів та конституційного є дещо віддаленою від практичного застосування своєї компетенції кожним з цих органів. Будь-який правовий акт, який застосовується загальним судом при вирішенні конкретної справи, приймається відповідно до Конституції та застосовується під час судового розгляду [4, с. 48–49]. Таке дублювання функцій різних органів державної влади призводить до «неоднозначної компетенції» обох судових органів, оскільки суд загальної юрисдикції та конституційний суд, застосовуючи одну й ту саму конституційну норму, можуть прийти до різних висновків, що є потенційним конфліктом «компетенцій» та повноважень».

Майже всі європейські країни стикалися з різними типами конфліктів між вищими судами (конституційної та загальної юрисдикції) [4, с. 50]. Розподіл повноважень та компетенції між конституційним та загальним судами із захисту прав людини бере свій початок ще із системи конституційного контролю, запропонованої Гансом Кельзеном. При цьому Giacomo DelleDonne зазначає, що концепція конституційного контролю Кельзена ґрунтується на централізованому, абстрактному розгляді законодавства одним спеціалізованим органом. Проте, на думку дослідника, сьогодні «конституційний контроль» знаходиться десь посередині між конституційним та загальним судами [5, с. 6]. Це пов'язано з тим, що компетенції конституційного та загального судів не є повністю взаємовиключними, і існує певне «зіткнення» їх компетенції, тому чітко визначити межі такої компетенції непросто [6, с. 25].

На думку Lech Garlicki, наявність певного рівня «конфліктності» є необхідною складовою будь-якої системи централізованого судового контролю і має бути присутнім у будь-якій правовій системі [4, с. 63]. Дослідник вважає, що такі «суперечності» між конституційним і загальним судами виникають у результаті виходу судів за межі своїх повноважень; еволюція сучасних конституцій; перетин компетенції; переваги «позитивної законотворчості»; політична культура, традиції країни, авторитет національної конституції та повноваження парламенту [4, с. 64–65]. Наприклад, завдяки інтеграції національного законодавства з законодавством Європейського Союзу в деяких країнах (Італія, Франція, Німеччина, Іспанія), Конституційний Суд вступає в прямий діалог із Судом Європейського Союзу і таким чином бере на себе роль звичайного суду [8, с. 6]. Проте існує дещо інший підхід, згідно з яким Верховний Суд відіграє провідну роль у процесі інтеграції до Європейського Союзу, а конституційний втрачає свої основні функції [5, с. 6].

Виходячи із національної площини функціонування судової системи Giacomo DelleDonne виділяє певні сфери можливого конфлікту між конституційними та загальними судами, зокрема конфлікти тлумачення та конституційні скарги. Особливістю можливих «зіткнень», пов'язаних із конституційними скаргами, науковець вважає, наслідок конституційного контролю, завдяки якому «встановлюється певна ієрархія між конституційним судом та іншими національними судами» [5, с. 7].

У цьому контексті Toma Ginsburg та Nuno Garoupa вважають, що «конфлікти» між судами загальної та конституційної мають тенденцію до загострення після повного конституційного контролю, оскільки взаємодія

між цими судами стає інтенсивнішою, а координація між двома системами важливішою [7, с. 543].

Для України такий «конфлікт» між Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції на сьогодні ще не є таким очевидним. Оскільки інститут конституційної скарги на даний час не може розглядатися як ефективний механізм захисту прав людини, адже в межах конституційного провадження вирішується питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України, що застосований в остаточному судовому рішенні (стаття 151 Конституції України).

Водночас окремі рішення Конституційного Суду України за результатами розгляду конституційних скарг створюють ситуацію «перетягування нормам» між Верховним та Конституційним судами. Наприклад, в постанові від 25 липня 2019 року у справі № 804/3790/17 Верховний Суд висловив правову позицію про те, що рішення Конституційного Суду України від 04 грудня 2018 року № 11-р/2018 на спірні правовідносини не може вплинути, оскільки такі виникли до прийняття зазначеного рішення Конституційного Суду України, а останнє не містить положень, які б поширювали його дію на правовідносини, що виникли до набрання ним чинності [9]. Таке своєрідне «перекидання» правових нормам створює для особи невизначений стан і аж ніяк не повертає особу до «попереднього стану», тобто не зумовлює захисту прав людини, через порушення якого особа звернулася.

З урахуванням зазначеного, актуальним виглядає розподіл повноважень органу конституційного контролю та судів загальної юрисдикції, виходячи прав людини, на захист яких приймається та чи інша норма, а не захист права, виходячи з обмеженої норми. У цьому випадку ширші повноваження має конституційний суд, який через тлумачення конституційної норми повинен передбачати кінцевий етап процедури захисту, тобто відновлення порушеного права.

Список використаних джерел:

1. Report «Normative constitutional complaint in Ukraine as a national legal remedy», 29 Octobre 2018 (CDL-JU(2018)015). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU\(2018\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU(2018)015-e)
2. Preliminary Draft Study on Individual Access to Constitutional Justice, 26 May 2010 (CDL-JU(2010)004-e). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-JU\(2010\)004-e.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-JU(2010)004-e.aspx)

3. Nora Hedling, *A Practical Guide to Constitution Building: The Design of the Judicial Branch*, 2011. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/28322.pdf>

4. Lech Garlicki, *Constitutional Courts versus Supreme Courts*, 5 *Int'l J. Const. L.* 44 (2007) at 66.

5. DelleDonne, Giacomo, *Constitutional Courts, Relation to Supreme Courts* (May 16, 2017). Forthcoming, *Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3065471

6. *The relations between the Constitutional Courts and the other national courts, including the interference in this area of the action of the European courts*. Conference of European Constitutional Courts XIIth Congress. URL: <https://www.confueconstco.org/reports/rep-xii/Tsjechie-EN.pdf>

7. Tom Ginsburg & Nuno Garoupa, «Building Reputation in Constitutional Courts: Political and Judicial Audiences», 28 *Arizona Journal of International and Comparative Law* 539 (2011).

8. Giovanni Mammine, *The relationship between The Constitutional Courts and The Supreme Courts. In particular? The Italian experience* (2018) (The lecture at the opening works of the Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union 2018 Colloquium, 27-29 September, Karlsruhe). URL: https://www.cortedicassazione.it/cassazione-resources/resources/cms/documents/relazione_Rete_Presidenti_Corti_UE-Karlsruhe_2018.pdf

9. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 20 лютого 2020 року у справі № 808/1628/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87758201>